УДК 159.9-051:[378.016: 159.922.76-056.49] https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2025.28(73).11

ТИПОЛОГІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ЗАЛЕЖНО ВІД СТУПЕНЯ ЇХ ГОТОВНОСТІ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Роман Павелків
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненський державний гуманітарний університет
33028, Україна, м. Рівне, вул. Пластова, 31
roman.pavelkiv@rshu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0002-6564-4507

Галина Луцик
здобувач ступеня PhD в галузі психології,
старший викладач кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненський державний гуманітарний університет
33028, Україна, м. Рівне, вул. Пластова, 31
halyna.lutsyk@rshu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0003-3905-2038

Анотація
У статті висвітлено результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження типів майбутніх психологів залежно від ступеня їх готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками. Встановлено, що рівень готовності майбутніх фахівців-психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками визначається ступенем сформованості її структурних компонентів. На основі аналізу цих складових за допомогою кластерного аналізу було проведено типологізацію майбутніх психологів. Використання методу кластерних центрів (K-Means Cluster), дозволило у підсумку отримати комплексну структуру індивідуальних факторних оцінок випробуваних. При оцінці кластерних центрів аналізувалися середні значення факторів, які знаходяться в межах від –3 до +3. Структурну основу емпіричної типології склали чотири групи здобувачів-психологів з різним ступенем сформованості структурних компонентів готовності: «креативно-практичного», «когнітивного», «ціннісно-мотиваційного» та «регулятивного». Кількісно перший кластер представлений n=88 майбутніх психологів, другий кластер — n=109, третій кластер — n=94, четвертий кластер — n=85 випробовуваних. Результати емпіричного дослідження дозволили виділити кластер майбутніх психологів (n=85) з низьким ступенем сформованості всіх структурних компонентів готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками. Наявність фахівців-психологів з недостатньо сформованими складовими готовності до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, потребує особливої уваги. Отримані результати свідчать про необхідність індивідуалізації підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Це підкреслює важливість створення та реалізації психологічних умов формування їх готовності до роботи у вказаному напрямі через упровадження в освітній процес спеціальної психотехнології.

Ключові слова: майбутні психологи, типологізація майбутніх психологів, формування готовності до роботи, схильні до девіантної поведінки підлітки, кластерний аналіз.

Вступ

Кризові умови життєдіяльності, нестабільність соціальної системи, зростання напруги у суспільстві зумовлюють потребу у фахівцях, здатних компетентно надати психологічну допомогу населенню, швидко приймати обгрунтовані рішення професійного характеру, креативно та творчо виконувати покладені на них завдання.

У зв'язку з посиленням деструктивних проявів у поведінці підлітків і зростанням проблем правосвідомості сучасної молоді особливої значущості набуває підготовка майбутніх психологів до роботи з неповнолітніми, схильними до девіантних форм поведінки.

Запити ринку праці та диференційований підхід до підготовки молодих фахівців у закладах вищої освіти зумовлює необхідність типологізації майбутніх психологів за рівнем їх готовності до професійної діяльності. Адже рівень розвитку загальних та спеціальних компетентностей здобувачів вищої освіти впливатиме на ефективність їх професійної діяльності в майбутньому. Крім того, аналіз рівнів готовності майбутніх психологів до професійної діяльності дозволить прогнозувати їх професійний розвиток, реалізувати в закладах освіти умови успішного професійного становлення та адаптації, що відповідатиме сучасним компетентнісним стандартам підготовки фахівців.

Слушно зауважують зарубіжні науковці, Schweinsberg A., Mundy M.E., Dyer K.R. та Garivaldis F., що знання та вміння, які студенти здобувають в закладах вищої освіти впливають на готовність до професійної діяльності та формують їх психологічну компетентність (Schweinsberg, Mundy, Dyer & Garivaldis, 2021).

Борисенко Л.Л. та Корват Л.В. наголошують, що недостатньо розвинені професійні якості майбутніх психологів визначають невідповідність рівнів готовності до професійної дільності фахівців-психологів у різних сферах. Зазначене зумовлює, на думку авторів, потребу в розробці та реалізації спеціальних методик та методів з розвитку професійно важливих якостей майбутніх психологів (Борисенко & Корват, 2022) .

Сучасні вітчизняні науковці зосереджують увагу на вивченні впливу окремих якостей майбутніх психологів на їх готовність до професійної діяльності. Зокрема, Тиндик Я. наголошує, що здобувачі з низьким рівнем емоційного інтелекту демонструють низький рівень розвитку складників психологічної готовності до професійної діяльності (Тиндик, 2023); Ребуха, Л. переконує, що ціннісні орієнтації студентів-психологів впливають на формування власної професійної позиції (Ребуха, 2019); Комар Т. та Горенко М. доводять, що розвинені комунікативні навички та психологічна стійкість визначатимуть успішність психологічної практики в майбутньому (Комар & Горенко, 2024).

Дослідники доводять, що готовність майбутніх психологів до професійної діяльності значною мірою залежить від сформованості компетентностей та компонентів такої готовності. Вважаємо, що готовність майбутніх психологів до роботі із схильними до девіантної поведінки підлітками визначатиметься рівнем сформованості структурних компонентів цієї готовності.

Задля оптимізації професійної підготовки майбутніх психологів в закладах вищої освіти доцільно провести типологізацію їх за рівнем сформованості готовності студентів-психологів до професійної дільності.

Мета дослідження полягає у здійсненні типологізації майбутніх психологів залежно від рівня готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Завдання дослідження передбачають: 1) структурування показників відповідних компонентів готовності майбутніх психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки

підлітками; 2) обгрунтування доцільності застосування кластерного аналізу у дослідження; 3) проведення типологізації майбутніх психологів залежно від рівня готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Методи дослідження

Дослідження проводилось у межах системного (розглядає готовність майбутніх фахівців-психологів як цілісну систему, яка складається із взаємопов'язаний структурних компонентів готовності, зокрема креативно-практичного, когнітивного, мотиваційно-ціннісного та регулятивного) та компетентнісного підходу (дозволяє оцінити рівень сформованих компетентностей для роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками). Зазначені підходи дозволяють виявити типологічні групи здобувачів залежно від рівня їх готовності до роботи з підлітками девіантної поведінки та зрозуміти внутрішні психологічні чинники, що зумовлюють ці відмінності.

Для досягнення мети та реалізації завдань дослідження були застосовані теоретичні, емпіричні та статистичні методи обробки отриманих результатів. Теоретичний аналіз досліджуваної проблеми дозволив обгрунтувати сутність досліджуваного явища, узагальнити та систематизувати показники готовності. Емпіричні методи дозволили зібрати дані щодо сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців-психологів до роботи з підлітками-девіантами. Методи статистичної обробки даних, зокрема метод кластерного аналізу (Cluster Analysis), дозволили здійснити типологізацію майбутніх психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Результати та дискусії

Важливим етапом процесу дослідження готовності майбутніх психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками є визначення емпіричної типології майбутніх психологів залежно від рівня сформованості структурних компонентів готовності досліджуваної якості.

Результати типологізації майбутніх психологів мають бути покладені в основу індивідуалізованих освітніх траєкторій та розробку моделі формування готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками. Очевидно, що зміст, форма та характер формувальних заходів, спрямованих на майбутніх психологів із низьким рівнем сформованості структурних компонентів готовності до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки, повинні мати індивідуальну якісну специфіку, модальність та спрямованість. Ці параметри визначатимуться змістовими характеристиками їхніх прогностичних особистісних детермінант.

Оскільки підхід до типологізації майбутніх психологів за рівнем їхньої підготовленості до роботи з підлітками девіантної поведінки базується на сформованості окремих складових цієї готовності, доцільним є узагальнення показників, що відображають зміст кожного з таких компонентів.

В попередніх дослідженнях нами було визначено, що готовність майбутніх психологів до роботи з підлітками девіантної поведінки є особистісним утворенням, яке характеризується рівнем сформованості креативно-практичного, когнітивного, мотиваційно-ціннісного та регулятивного компонентів, що функціонують як цілісна система та забезпечують майбутнім фахівцям здатність компетентно виконувати професійні завдання (Луцик, 2018).

Якісний аналіз компонентного складу готовності майбутніх психологів до роботи із

схильними до девіантної поведінки підлітками дозволяє констатувати, що кожен компонент готовності детермінується внутрішньо організованою та ієрархічно структурованою конфігурацією взаємопов'язаних психологічних показників (Див. Таблиця 1).

Таблиця 1

Компоненти та показники готовності майбутніх психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками

Компоненти готовності	Психологічні показники
Креативно-практичний	Креативність в роботі
	Схильність до пошуку нових алгоритмів взаємодії
	Володіння практичними методами та навичками роботи у діагностичному, профілактичному, консультаційному, психокорекційному аспектах
	Розвиток комунікативних та організаторських здібностей
Когнітивний	Знання основних категорій, які характеризують проблему роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки
	Знання форм і методів роботи у діагностичному, профілактичному, консультаційному, корекційному аспектах
	Знання основних концепцій та теоретичних підходів до аналізу девіантної поведінки
Ціннісно-мотиваційний	Ціннісні орієнтації у професійній діяльності з підлітками, схильними до девіацій
	Соціально-психологічні настанови в мотиваційній сфері
	Інтерес до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки
Регулятивний	Вольова саморегуляція
	Рівень суб'єктивного контролю у взаємодії з підлітками, схильними до девіацій
	Рефлексія професійних можливостей

Нами було проведено ряд емпіричних досліджень (спостереження, анкетування, опитування, експертна оцінка тощо) сформованості окреслених показників. Вивчивши показники, що складають основу компонентів готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками девіантної поведінки, ми використали метод кластерного аналізу та узагальнили типологізацію майбутніх фахівців-психологів.

У психології кластерний аналіз розглядається як метод багатомірного статистичного дослідження, до якого належать збір даних, що містять інформацію про вибіркові об'єкти та упорядкування їх в порівняно однорідні, схожі між собою групи (класи, кластери). Важливо зазначити, що для застосування методу у науковому дослідженні достатньо наявності лише інформації про характеристики об'єктів, що дозволяє зробити висновок про їх подібність чи відмінність і не вимагає наявності вихідних даних про склад вибірки.

Слушно зауважують Краєвський В.М., Остапенко Я.О., Паянок Т.М. та Параниця Н.В., що кластерний аналіз дозволяє об'єднати досліджувані об'єкти в однорідні класи за допомогою попарного порівняння їх за попередньо визначеними критеріями (Краєвський, Остапенко, Паянок, & Параниця, 2024: 75).

В доповнення Климчук В.О. зазначає, що кластерний аналіз є незамінним методом обробки даних, якщо постає потреба побудови різноманітних класифікацій, структур, виявити класи даних та чіткіше окреслити перспективи подальшої роботи у дослідженні (Климчук, 2006: 35).

Серед різноманіття методів кластерного аналізу задля проведення типологізації майбутніх психологів ми обрали метод кластерних центрів (K-Means Cluster), що дозволяє у підсумку отримати кластерну структуру індивідуальних факторних оцінок випробуваних. В основу оцінки кластерних центрів ми поклали середні значення факторів, які знаходяться в межах від –3 до +3.

Обгрунтування доцільності застосування кластерного аналізу в нашому дослідженні дозволяє перейти до змістової інтерпретації отриманих результатів.

Кластерна структура факторних оцінок сформованості компонентів готовності майбутніх фахівців-психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками представлена у Табл. 2.

Таблиця 2

Кластерна структура факторних оцінок сформованості компонентів готовності майбутніх психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками

Структурні компоненти	Кластери			
	1	2	3	4
Креативно-практичний	1,164	1,307	0,622	-1,074
Когнітивний	1,268	-0,572	0,135	-1,118
Ціннісно-мотиваційний	1,095	0,491	0,213	-1,186
Регулятивний	1,429	1,256	-0,509	-1,219

Результати, представлені у таблиці дозволяють проаналізувати змістові характеристики виділених чотирьох типів майбутніх психологів, залежно від ступеня сформованості структурних компонентів їх готовності до роботи із схильними до проявів девіантної поведінки підлітками.

Перший кластер кількісно представлений 88 особами, які здобувають освіту за напрямком Психологія та мають високий ступінь сформованості *«регулятивного»* (1,429), *«когнітивного»* (1,268), *«креативно-практичного»* (1,164) і *«ціннісно-мотиваційного»* (1,095)

структурних компонентів готовності до роботи із схильними до проявів девіантної поведінки підлітками.

У межах даного типу майбутні психологи демонструють комплекс характеристик, зокрема:

– *високий ступінь* здатності до контролю та регуляції власної поведінки; зосередженості на запропонованих завданнях, контролю емоцій; готовність брати відповідальність за події, що відбуваються у їх житті та професійній діяльності;

– *високий ступінь* розуміння психологічних закономірностей девіантної поведінки підлітків, оперування поняттями та категоріями окресленої проблематики, адекватне використання їх у професійній діяльності; розуміння теоретичних і практико-прикладних аспектів проблеми поведінкових девіацій, що забезпечить в майбутньому ефективну роботу з групами девіантних підлітків;

– *високий рівень* готовності до прийняття нестандартних і креативних рішень професійного характеру, що ґрунтується на творчому підході до роботи, знаходженні оригінальних шляхів розв'язання проблем, що ймовірно виникають в процесі взаємодії з підлітками девіантної поведінки, вмінні нестандартно використовувати психологічній інструментарій для роботи, інноваційна спрямованість діагностичної, профілактичної, корекційної та консультаційної роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками;

– *високі показники* усвідомленого ціннісно-смислового ставлення до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками виявляється в орієнтація на альтруїзм і результат такої діяльності; в усвідомленні власних мотиваційних спонукань та інтересу до роботи з потенційними девіантами.

Другий кластер налічує 109 майбутніх психологів з високим ступенем сформованості *«креативно-практичного»* (1,307) і *«регулятивного»* (1,256), а також достатнім ступенем сформованості *«ціннісно-мотиваційного»* (0,491) і *«когнітивного»* (-0,572) структурних компонентів готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками.

Для майбутніх психологів, віднесених до другого кластеру, типовими є такі характеристик:

– *високий ступінь* готовності до творчого професійного підходу у вирішенні практичних завдань, оригінальність; здатність до самостійного прийняття усвідомлених нестандартних рішень, пошук оптимальних шляхів вирішення проблем, які закономірно виникатимуть під час роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками; вміння нестандартно та нетривіально (креативно) застосовувати стандартний набір психологічних інструментів (діагностичний, профілактичний, корекційний, консультаційний) у роботі зі схильними до девіантної поведінки підлітками;

– *високий ступінь* здатності контролювати та регулювати поведінку та власні емоції, демонстрація потреби брати відповідальність за події власного життя та у професійній діяльності зокрема;

– *достатній рівень* усвідомленого ціннісно-смислового ставлення до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками; орієнтація на альтруїзм і результат такої діяльності; усвідомлення мотиваційних спонукань до надання психологічної допомоги підліткам-девіантам;

– *достатній ступінь* розуміння психологічної сутності проблеми девіантної поведінки у підлітковому віці; вміння оперувати поняттями, що стосуються проблеми девіації у професійній діяльності; розуміння теоретичних і практико-прикладних аспектів проблеми

поведінкових девіацій; сформованість системи знань та практичних навичків, необхідних для ефективної роботи з девіантами.

Аналізуючи третій кластер, до якого увійшли 94 майбутні психологи, слід відзначити достатній ступінь сформованості *«креативно-практичного»* (0,622), *«ціннісно-мотиваційного»* (0,213), *«когнітивного»* (0,135) і *«регулятивного»* (-0,509) структурних компонентів готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Для майбутніх психологів, у яких сформований вказаний тип готовності, характерними будуть такі особливості:

– *достатній ступінь* готовності до прийняття нестандартних і творчих рішень у практичній діяльності; вміння знаходити оригінальні шляхи розв'язання проблем, які виникатимуть у ході взаємодії з підлітками девіантної поведінки; вміння нестандартно і нетривіально (креативно) застосовувати стандартний набір психологічних інструментів (діагностичний, профілактичний, корекційний, консультаційний) у роботі зі схильними до девіантної поведінки підлітками;

– *достатній рівень* усвідомленого ціннісно-смислового ставлення до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками, демонстрація альтруїстичних настановлень на альтруїзм у такій взаємодії; усвідомлення власних мотиваційних спонукань та інтересу до роботи з потенційними девіантами;

– *достатній ступінь* осмисленого розуміння понять і категорій, що стосуються проблеми девіантної поведінки, вміле використання їх у професійному словнику; розуміння теоретичних і практико-прикладних аспектів проблеми поведінкових девіацій, вміння поєднувати теоретичні знання та практичні вміння у роботі з підлітками-девіантами;

– *достатній ступінь* контролю та регуляції поведінки, емоцій у професійній діяльності; виражена потреба брати відповідальність на себе за події особистого та професійного характеру.

Четвертий кластер сформували 85 майбутніх психологів із низьким ступенем сформованості *«регулятивного»* (-1,219), *«ціннісно-мотиваційного»* (-1,186), *«когнітивного»* (-1,118) і *«креативно-практичного»* (-1,074) структурних компонентів готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками.

Представники зазначеного кластеру демонструють:

– *низький ступінь* здатності контролювати та регулювати поведінку, емоції, зосереджуватися на завданнях; вираженість потреби брати на себе відповідальність за те, що відбувається у житті загалом, та у професійній діяльності зокрема;

– *низький ступінь* сформованості системи мотиваційно-ціннісних орієнтирів у роботі з підлітками девіантної поведінки, усвідомлення мотиваційних спонукань до роботи зазначеного напрямку;

– *низький ступінь* розуміння категорій та проблематики девіантної поведінки, використання термінології у професійному словнику, розуміння теоретичних і практико-прикладних аспектів такої діяльності;

– *низький ступінь* готовності до реалізації творчого підходу у роботі з підлітками девіантної поведінки, здатності приймати оригінальні та нестандартні рішення щодо роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками; вміння застосовувати стандартний набір психологічних інструментів (діагностичний, профілактичний, корекційний, консультаційний) у роботі зі схильними до девіантної поведінки підлітками.

Структурно типологія майбутніх психологів залежно від сформованості готовності до

роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками представленона рис. 1

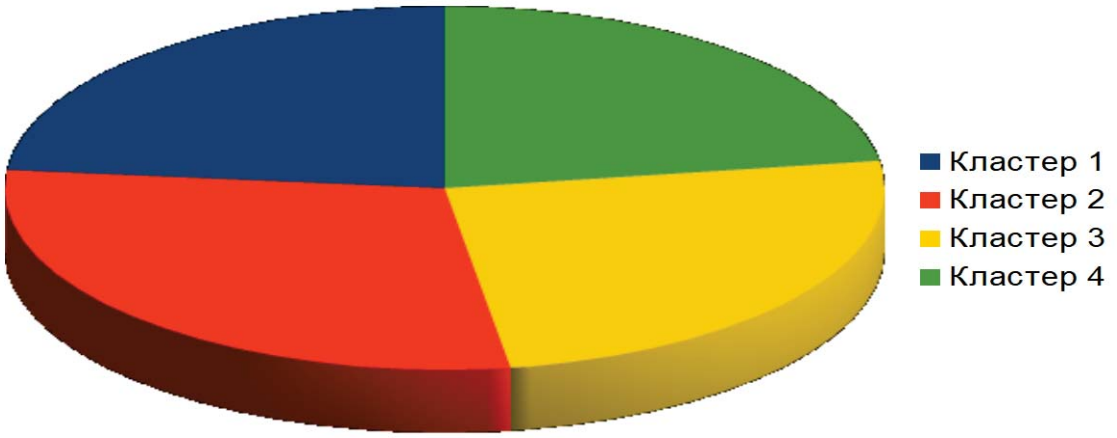

Рис. 1. Типологія майбутніх психологів залежно від сформованості готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Зроблені узагальнення дозволяють визначити емпіричну типологію майбутніх психологів залежно від рівня сформованості структурних компонентів їх готовності до роботи зі схильними до проявів девіантної поведінки підлітками, до якої увійшли чотири групи майбутніх фахівців-психологів:

– тип випробуваних з високим ступенем сформованості *«регулятивного»*, *«когнітивного»*, *«креативно-практичного»* і *«ціннісно-мотиваційного»* структурних компонентів готовності до роботи зі схильними до проявів девіантної поведінки підлітками;

– тип випробуваних з високим ступенем сформованості *«креативно-практичного»* і *«регулятивного»*, а також достатнім ступенем сформованості *«ціннісно-мотиваційного»* і *«когнітивного»* структурних компонентів готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками;

– тип випробуваних із достатнім ступенем сформованості *«креативно-практичного»*, *«ціннісно-мотиваційного»*, *«когнітивного»* і *«регулятивного»* структурних компонентів готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками;

– тип випробуваних із низьким ступенем сформованості *«регулятивного»*, *«ціннісно-мотиваційного»*, *«когнітивного»* і *«креативно-практичного»* структурних компонентів готовності до роботи зі схильними до девіантної поведінки підлітками.

Таким чином, результати емпіричної типологізації майбутніх психологів дозволили визначити групу здобувачів з низьким ступенем сформованості *«регулятивного»*, *«ціннісно-мотиваційного»*, *«когнітивного»* і *«креативно-практичного»* структурних компонентів готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками (n=85). Подібні узагальнення підкреслюють доцільність обґрунтування, розроблення та впровадження системи формувальних заходів і засобів у процес навчально-професійної підготовки майбутніх психологів у закладах вищої освіти. Такі заходи мають бути реалізовані у формі спеціальної тренінгової психотехнології, спрямованої на формування готовності до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки.

Висновки

Згідно мети та завдань дослідження було здійснено типологізацію майбутніх психологів залежно від рівня сформованості структурних компонентів їх готовності до роботи із схильними до проявів девіантної поведінки підлітками.

За результатами проведеного дослідження доведено, що рівень готовності майбутніх психологів до роботи із підлітками, які мають схильність до девіантної поведінки залежить від розвитку *«креативно-практичного»*, *«когнітивного»*, *«ціннісно-мотиваційного»* і *«регулятивного»* компонентів. Застосування кластерного аналізу у дослідженні дало змогу виокремити групу майбутніх фахівців-психологів, які потребують цілеспрямованого корекційного впливу. Формувальні заходи необхідні для підвищення рівня готовності до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Отримані результати підкреслюють важливість індивідуалізації підготовки майбутніх фахівців в закладах вищої освіти та необхідності реалізації психологічних умов формування готовності до роботи вказаного напрямку через впровадження в освітній процес спеціальної психотехнології.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо обґрунтування, розробку та впровадження в освітній процес авторської моделі формування готовності майбутніх психологів до роботи із схильними до девіантної поведінки підлітками.

Література

1. Борисенко, Л.Л., & Корват, Л.В. (2022). Розвиток професійно важливих якостей особистості як умова професійного становлення майбутніх психологів. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина», 6(11)*, 376-388.
2. Климчук, В.О. (2006). Кластерний аналіз: використання у психологічних дослідженнях. *Практична психологія та соціальна робота*, *4*, 30-36.
3. Комар, Т., & Горенко, М. (2024). Психологічні особливості готовності майбутніх психологів до консультативної діяльності. *Психологічний журнал*, *11*, 25-31. https://doi.org/10.31499/2617-2100.11.2023.298391
4. Краєвський, В.М., Остапенко, Я.О., Паянок, Т.М., & Параниця, Н.В. (2024). *Методи аналізу даних у психологічних дослідженнях: Навчальний посібник*. Державний податковий університет.
5. Луцик, Г.О. (2018). Структура готовності майбутніх психологів до роботи з підлітками, схильними до девіантної поведінки. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*, *14*, 30-36. ІПТО НАПН України.
6. Ребуха, Л. (2019). Вплив ціннісних орієнтацій на формування професійної компетентності у майбутніх фахівців-психологів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, Серія: Педагогіка, 5.* Режим доступу: https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/358/358
7. Тиндик, Я. (2023). Взаємозв'язок психологічної готовності до професійної діяльності та емоційного інтелекту у студентів соціономічних професій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*, *2*(18), 84-90. https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.2(18).12
8. Schweinsberg, A., Mundy, M.E., Dyer, K R., & Garivaldis, F. (2021). Psychology education and work readiness integration: A call for research in Australia. *Frontiers in Psychology*, *12,* 623353. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.623353

References

1. Borysenko, L.L., & Korvat, L.V. (2022). Rozvytok profesiino vazhlyvykh yakostei osobystosti yak umova profesiinoho stanovlennia maibutnikh psykholohiv. [Development of professionally important personality traits as a condition for the professional formation of future psychologists]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriia «Pedahohika», Seriia «Psykholohiia», Seriia «Medytsyna» – Prospects and innovations in science. Series «Pedagogy», Series «Psychology», Series «Medicine», 6(11)*, 376-388 [in Ukrainian].
2. Klymchuk, V.O. (2006). Klasternyi analiz: vykorystannia u psykholohichnykh doslidzhenniakh [Cluster analysis: Application in psychological research]. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical psychology and social work, 4,* 30-36 [in Ukrainian].
3. Komar, T., & Horenko, M. (2024). Psykholohichni osoblyvosti hotovnosti maibutnikh psykholohiv do konsultatyvnoi diialnosti [Psychological features of future psychologists' readiness for counseling activities]. *Psykholohichnyi zhurnal – Psychological Journal, 11*, 25-31. https://doi.org/10.31499/2617-2100.11.2023.298391 [in Ukrainian].
4. Kraievskyi, V.M., Ostapenko, Ya.O., Paianok, T.M., & Paranytsia, N.V. (2024). *Metody analizu danykh u psykholohichnykh doslidzhenniakh: Navchalnyi posibnyk [Methods of data analysis in psychological research]*. Derzhavnyi podatkovyi universytet. [in Ukrainian].
5. Lutsyk, H. O. (2018). Struktura hotovnosti maibutnikh psykholohiv do roboty z pidlitkamy, skhylnymy do deviantnoi povedinky [Structure of future psychologists' readiness to work with adolescents prone to deviant behavior]. *Profesiina osvita: problemy i perspektyvy – Vocational education: problems and prospects, 14*, 30-36. IPTO NAPN Ukrainy. [in Ukrainian].
6. Rebukha, L. (2019). Vplyv tsinnisnykh oriientatsii na formuvannia profesiinoi kompetentnosti u maibutnikh fakhivtsiv-psykholohiv [Influence of value orientations on the formation of professional competence in future psychologists]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy, Seriia: Pedahohika - Bulletin of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Series: Pedagogy, 5.* Retrieved fromhttps://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/358/358 [in Ukrainian].
7. Tyndyk, Ya. (2023). Vzaiemozviazok psykholohichnoi hotovnosti do profesiinoi diialnosti ta emotsiinoho intelektu u studentiv sotsionomichnykh profesii [Relationship between psychological readiness for professional activity and emotional intelligence in students of socionomic professions]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Psykholohiia – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Psychology, 2(18),* 84-90. https://doi.org/10.17721/BPSY.2023.2(18).12 [in Ukrainian].
8. Schweinsberg, A., Mundy, M.E., Dyer, K.R., & Garivaldis, F. (2021). Psychology education and work readiness integration: A call for research in Australia. *Frontiers in Psychology, 12,* 623353. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.623353

TYPOLOGIZATION OF FUTURE PSYCHOLOGISTS DEPENDING ON THE DEGREE OF THEIR READINESS TO WORK WITH ADOLESCENTS WITH DEVIANT BEHAVIOR

Roman Pavelkiv
Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Head of Developmental and Educational Psychology
Rivne State University of the Humanities
31, Plastova Str., Rivne, Ukraine, 33028
roman.pavelkiv@rshu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0002-6564-4507

Halyna Lutsyk
PhD Candidate in Psychology,
Senior Lecturer at the Department of Developmental and Educational Psychology
Rivne State University of the Humanities
31, Plastova Str., Rivne, Ukraine, 33028
halyna.lutsyk@rshu.edu.ua, https://orcid.org/0000-0003-3905-2038

Abstract
The article presents the results of a theoretical analysis and empirical study of the types of future psychologists depending on the degree of their readiness to work with adolescents prone to deviant behavior. It was found that the level of readiness of future psychology specialists to work with adolescents prone to deviant behavior is determined by the degree of formation of the structural components of this readiness. Based on the analysis of these components using cluster analysis, a typology of future psychologists was developed. The use of the K-Means Cluster method made it possible to obtain a cluster structure of individual factor scores of the respondents. When evaluating the cluster centers, the average values of factors ranging from –3 to +3 were analyzed. The structural basis of the empirical typology consisted of four groups of psychology students with different degrees of development of the "creative-practical," "cognitive," "value-motivational," and "regulatory" structural components of readiness. Quantitatively, the first cluster included n=88 future psychologists, the second cluster – n=109, the third cluster – n=94, and the fourth cluster – n=85 respondents. The results of the empirical study made it possible to identify a cluster of future psychologists (n=85) with a low level of development of the "regulatory," "value-motivational," "cognitive," and "creative-practical" structural components of readiness to work with adolescents prone to deviant behavior. The presence of psychology specialists with a low degree of development of the structural components of readiness to work with adolescents prone to deviant behavior highlights the relevance of developing and implementing a special training psychotechnology aimed at increasing the level of readiness in this field.

Keywords: future psychologists, typologization of future psychologists, formation of readiness to work, adolescents prone to deviant behavior, cluster analysis.

Подано 19.09.2025
Рекомендовано до друку 30.09.2025